

A photograph of a cozy living room. The walls are a warm, reddish-brown color. A large, ornate chandelier with lit candles hangs from the ceiling. A window with a white frame and multiple panes is on the right, showing a view of a building. Two dark leather armchairs with fur throws are positioned in the room. A small table with a lit candle is in the foreground. A floor lamp with a woven shade is on the left.

Med historien i väggarna – Medeltidshotellet

SOPHIE MALMROS, *frilansskribent*

i Visby

Hotellet ligger alldeles intill ruinen av Helge And's medeltidskyrka. Från tornet syns tydligt den lägre 1600-talslängan och det högre 1200-talshuset.

MITT I DET ANRIKA myllret av gator och gränder i Visby innerstad ligger fastigheten Helgeandshuset 2. Denna fastighetsbeteckning går att finna på kartor flera hundra år tillbaka i tiden och fastigheten har troligtvis hetat så ända sedan medeltiden då den tjänade som helgeandshus.

I dag ägs byggnaden av Statens fastighetsverk som genom ett givande samarbete med hotellentreprenör Beata Wiman kunnat tillgängliggöra ytterligare ett kulturhistoriskt intressant hus för allmänheten. År 2006 slog Medeltidshotellet upp portarna för de resenärer som söker ett annorlunda boende i en historisk miljö.

PÅ EN GRUND FRÅN 1100-TALET

Kan man prata med ett hus? Åtminstone verkar det så när man hör Beata Wiman berätta. Under hela arbetet med att göra om den gamla byggnaden till hotell har man lyssnat på vad huset vill och inte vill. Man har anpassat sig till de förutsättningar som funnits och dragit fördel av allt som huset haft att ge. Många efterforskningar har också lett till ökad kunskap och förståelse. I dag återberättar man gärna husets historia för alla som besöker Medeltidshotellet.

Det första som möter besökaren är den höga medeltida byggnaden med sina hörnkedjor i sten, men bakom denna löper även en länga från 1600-talet som med tiden länkats samman med huset. Medeltidshuset är från 1200-talet och vilar på en grund från 1100-talet. Det är ett av få bevarade medeltidshus i Visby som inte är byggt som packhus eller kyrka utan som ett profant bostadshus. Det är dock inte känt vem som kan ha bott här från början. Senare omnämns det oftast som hospitalpredikantens bostad. 1600-talslängan består från början av flera byggnader som bland annat inrymt bryggerhus och fat-

tigstuga. Genom historiens gång har de byggts samman och detta är synligt inte minst på den södra fasaden där fönstren skiftar i storlek och sitter olika högt. År 1783 byggdes längan om till lasarett och 1837 fick den i stort sett det utseende den har i dag.

HELGE AND

Hela kvarteret har en lång spännande historia som sträcker sig bakåt till medeltiden. Förutom Medeltidshotellet finns här flera äldre byggnader samt ruinen av den medeltida kyrkan Helge And. Denna kyrka byggdes troligen först som pilgrimskyrka av Albert av Riga på 1100-talet. Då ska den ha hetat S:t Jakobs kyrka och varit en samlingsplats för den livländska Svärdsriddarorden, som hade missionen att omvända de baltiska länderna till kristendomen. Senare lär kyrkan ha upplåtits åt cisterciensernunnor som sökt sig innanför Visbys ringmur under 1400-talet då det var oroliga tider. Cistercienserklos-

Beata Wiman lyssnar på vad huset har att berätta medan hon putsar fönster.

Väggarna är färgsatta med inspiration från gotländska 1700-talsgårdar och putsen påslagen lite ojämnt för att ge en mjuk visuell effekt.

tren brukar annars alltid vara placerade på landsbygden och systrarnas ursprungliga kloster, Solberga, låg utanför ringmuren. Under flera sekel från 1300-talet och framåt har hotellet och husen runtomkring tjänat som helgeandshus och sedermera hospital och lasarett. I den medeltida delen av hotellet bodde hospitalspredikanten och i sextonhundratalsdelen har man bedrivit vård av fattiga och sjuka så länge som till 1946 då Militärstaben på Gotland tog över byggnaden. Fram till 2003 tjänst-

gjorde byggnaden som kontorslokal och logemente för militären.

SJUKHUS OCH FATTIGHUS

Helgeandshuset var våra tidigaste vårdinrättningar för sjuka, gamla och fattiga. I Europa fanns en särskild helgeandsorden med uppgift att hjälpa behövande. Denna orden fanns även i Sverige men benämningen helgeandshus är inte strikt kopplad till den utan användes ofta i allmänhet för institutioner där man erbjöd vård till

sjuka, gamla och fattiga. Oftast var det kyrkan och staden som finansierade helgeandshuset, och särskild kollekt samlades även in till verksamheten. Patienter med mer smittsamma sjukdomar vårdades i så kallade hospital och dessa placerades oftast utanför stadskärnan. Senare kom även helgeandshuset att kallas för hospital, och en tredje utveckling av den allmänna vården är införandet av lasarett. De olika benämningarna går mycket i varandra och lever kvar in i modern tid.

HOTELLET

När Beata Wiman fick höra talas om huset hade det stått tomt i två år. Hon såg potentialen i byggnaden som hotell med medeltida prägel. Planlösningen var idealisk med alla rum och långsgående korridorer. Tidigare hade hon i sitt arbete som produktutvecklare på ett turistföretag känt att det saknades ett hotell med ett bra medeltidskoncept på Gotland och här fanns chansen att göra en dröm till verk-

Inget badrum är det andra likt. Insynsskyddet i fönstret kommer från Habilis glasverkstad i Bäl.

lighet. Läget innanför ringmuren mitt i Unescos världsarv kunde inte vara bättre och att därtill få använda en befintlig medeltida byggnad var idealiskt. Idén sammanföll även med Statens fastighetsverks ambition att tillgängliggöra och levandegöra sina fastigheter för allmänheten, vilket ledde till ett givande samarbete.

HEJDA DET KONVENTIONELLA

Huset är förklarat som byggnadsminne, men endast på utsidan. Vid den här tiden var insidan präglad av den tråkiga kontorsinredningen från 1980-talet med vävtapeter och plastmattor. Att bygga om fastigheten till hotell skulle inte minska byggnadens kulturhistoriska värde och därför gav både Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk sitt samtycke till idén.

Bygguppdraget gick till Visby arkitektgrupp och Arriba som på ett varsamt sätt har försökt bevara så mycket som möjligt av husets historia. Alla rördragningar är vertikalt dragna från källaren till vinden för att rummen ska slippa långsgående rör. De horisontala dragningarna sker därför uppe på vinden och nere i källaren.

Varje rum har fått eget badrum som inrymms på bästa sätt i proportion till rummens storlek, som varierar från 13 till 22 kvadratmeter.

Man har haft mycket att ta ställning till under byggets gång.

– Ibland får man hejda det konventionella byggandet, säger Beata Wiman. På andra våningen finns till exempel en nisch i väggen som varit plats för en kamin. Vanligtvis skulle en sådan sak byggas för med en rak vägg, men hos oss får den vara kvar där och synas även om den i dag inte har någon funktion.

Ibland har de byggnadstekniska förutsättningarna fått diktera rummens ut-

formning. I ett badrum fanns det en balk som inte kunde flyttas och därför fick man anpassa sig och placera wc-stolen lite snett istället. Då man på nedervåningen ville riva fram en fönsterglugg man sett på en skiss från 1700-talets mitt, blev öppningen större än väntat. Det visade sig att huset haft en dörr där och av fönstret fanns nu ingenting kvar. I det fallet gjorde man en kompromiss genom att mura igen nedre delen men visa överstycket av dörröppningen.

Man har också fått en del intressanta överraskningar på köpet. Efter att man frilagt stenväggen nere på den allmänna toaletten uppenbarades en dörröppning till en gammal källarnedgång man inte känt till tidigare. Det var bara att tacka och ta emot. Beata Wiman önskade sig en öppen spis i loungen och som tur var fanns det en befintlig rökgång att tillgå. Eldstaden uppfördes där efter ett medeltida original som finns bevarat på medeltidskrogen Clematis i Visby. Man har under ombyggnationen hela tiden försökt leva med och anpassa sig efter husets förutsättningar.

BRANDSÄKERHET

Andra ställningstaganden har gällt brandsäkerheten. Det finns i dag många regler att följa i hotellbranschen då det gäller brandsäkerhet. Varje hotellrum är en brandcell och alla dörrar till hotellrummen är tunga branddörrar som klätts med träpanel. Väggarna och taken är målade med brandskyddsfärg. Brandskyddsbestämmelserna kommer man inte runt och därför är även 1700-talstaket i nedre våningen målade med brandskyddsfärg. Ett plus har dock varit att färgen i sig är lite gulaktig, vilket ger ytorna ett ålderdomligt utseende som smälter in väl.

På baksidan av hotellet har man mon-

I den frilagda stenväggen i toaletten innanför loungen visade sig spåren efter en igensatt äldre källarnedgång.

terat en vanlig brandtrappa, men från den medeltida huskroppen har man byggt en gedigen trappa av trä som passar bättre mot den gamla fasaden.

Beata Wiman betonar att man eftersträvar upplevelsen av medeltid snarare än en antikvariskt korrekt medeltid. Med-

eltidshotellet är ett upplevelsehotell och istället för en 'rå' medeltid erbjuder man en behagfull stil som känns lyxig men ändå har hemkänsla. Medeltidshotellens inredning är utförd i samarbete med Sophie Söderling som har utgått mycket från varje rums individuella karaktär. Hon

har tagit fasta på hur rummet upplevs, hur ljuset faller in och vad man har för utsikt. Utifrån dessa kriterier har hon sedan planerat planlösning, färgsättning och möblering.

– Det är gjort på ett lite kontroversiellt sätt, säger Beata Wiman, men det här hu-

set behöver det. Stenväggarna är färgsatta med inspiration från gotländska 1700-talsgårdar och putsen är påslagen lite ojämnare än den tidigare ytan vilket ger en behaglig visuell effekt. Sophie Söderling har arbetat som en konstnär med färgen och ljusets illusioner. Fönsternischen i det för övrigt gotlandsblå Jungfrurummet är målade i en ljus turkos nyans som får en att tro att det är solen som strålar in genom fönstret. På samma sätt har hon med färg förstärkt skuggorna i hörnen. Det syns inte förrän någon talar om det, men man påverkas av stämningen det ger. Till och med de nybyggda innerväggarna av trä är minutiöst planerade. Alla brädor är inte lika breda. Man har medvetet växlat mellan olika dimensioner för att det inte ska se för modernt och likformigt ut. Byggnadsnickarna har blivit beordrade att lämna slarviga glipor mellan brädorna och till målarnas förtvivlan har heller inga kvistar täckts av shellack. De lyser igenom den tunna vita färgen och får ge liv åt väggen. Alla dessa små detaljer passerar egentligen obemärkt, men tillsammans bidrar de till en känsla av äldre tider. På hotellrummen finns inga tavlor - väggarna i sig själva får vara konstverk.

Även möblerna i hotellrummen är designade av Sophie Söderling. Här har hon utgått från olika traditionella medeltida former. Stolen har den gotiska formen i ryggstödet och hotellets logga, som också den är utformad av Sophie Söderling. Loggan har den medeltida fyrklöverformen med ett kors hämtat från Svärdsridarordens emblem. Möblerna är av granträ som blåsträts och betsats till ett åldrat utseende. Förutom säng, bord och stol finns väggskåp och värdeskåp i samma utförande. I korridorerna finns möbler och antikviteter från 1700-talet som passar den historiska miljön och här och där i hotellet ser man små arrangerade stilleben av gamla böcker, vaser och andra föremål. Små detaljer som förhöjer hemkänslan och är en glädje för ögat.

MODERNA INSLAG

Dagens komfort kräver emellertid moderniteter och man har funderat på hur man skulle förhålla sig till dessa i inredningen. Det går i dag att få tag på nyproducerade strömbrytare och eluttag med gammalt utseende, men istället valde Sophie Söderling moderna don för att riktigt markera vad som inte är historiskt. Däremot är tv, minibar och säkerhetsskåp inbyggda i skåp för att inte störa synintrycket.

De nytilkomna badrummen bryter också av i en modern men sober och tidlös stil. Inredningen går i stenfärger med så mycket badrumslux som utrymmet tillåter. I vissa rum får man plats med badkar, i andra är det lite trängre. I vissa fönster har man vackra insynsskydd av Eva Helin från Habilis glasverkstad i Bäl och i andra släpper man fram utsikten. Inget badrum är det andra likt.

FÖLJA GÄSTEN TILL RUMMET

Beata Wiman framhåller fördelarna med att driva ett litet hotell. Det blir mer hemtrevligt och kontakten med gästerna blir mer personlig. När någon bokar rum frågar de alltid om gästen har några allergier. Till saken hör att på Medeltidshotellet ligger det fårskinnsfällor i stolarna och man bjuder gärna på valnötter från det stora valnötsträdet på gården. Dessutom har man även hundar som gäster på hotellet. Det finns nämligen på Medeltidshotellet ett rum där hundar är tillåtna. Här får hunden en egen liggkudde och vattenskål, och som välkomstgåva ett tuggben. Rummet kan även tjäna som rum för gäst med ledarhund. Då finns det information i blindskrift och andra standardiserade funktioner för synskadade i rummet. Det finns för övrigt två rum för rörelsehindrade på hotellet. Trots vovvarna har hotellet fått bra betyg vid allergitest, vilket måste bero på att det helt saknar heltäckningsmattor. Men man fortsätter ändå alltid att fråga gästerna om de har någon allergi. En annan tradition har blivit att alltid följa nyanlända gäster till rummet. Från början berodde det på att man vid hotellstarten inte hade fått siffrorna till dörrarna levererade än, men sedan fortsatte man för att det var så trevligt. Med ett litet hotell kan man kosta på sig mer trevnad och komfort, säger Beata Wiman.

På Medeltidshotellet berättar man gärna om huset och dess historia. Man ger också tips på aktiviteter och har då och då vinprovning och egna temahelger som passar in i miljön. Under medeltidsveckan förstärker man upplevelsen av medeltiden lite extra med exempelvis rosenblad på golven och särskilda evenemang. Planer finns redan nu på att utvidga verksamheten i framtiden.

SPÖKEN

Hotellet hyser ibland fler än de inbokade gästerna. Beata Wiman har fått vänja sig vid att dela hus med spöken, eller osaliga andar som den korrekta benämningen ly-

der. Självt ser hon ingenting, säger hon... ja, utom möjligen den där farbrorn som sitter i en fåtölj i loungen. Men honom ser hon bara ur ögonvrån och inte när hon tittar rakt på fåtöljen. Hon antog att det var en synvillig ända tills hennes kollega berättade att hon såg samma sak.

Andra mer mottagliga människor, både bland gästerna och delar ur personalen samt de medier som ibland fått kallas in, vet att berätta om de olika personligheterna som dröjt sig kvar här efter sin död. Några har man också fått hjälpa över till andra sidan. När hotellet invigdes var biskop Lennart Koskinen inbjuden att konsakrera alla ut- och ingångar.

- Jag gick runt med honom i alla rum, till och med upp på vinden. Men där var det något som tog emot. Stämningen är inte helt ok däruppe. Eller för att uttrycka det med Koskinens ord:

Här var det inte bra.

- Det finns vissa medier som helt enkelt vägrar att gå upp dit, säger Beata. Man kan bara spekulera i vad som har hänt där, men som tur är finns det ingenting av den stämningen nere i de trivsamma hotellvåningarna. I vintras då Sveriges alla biskopar var på besök i Visby bodde de på Medeltidshotellet, och så här i efterhand har Beata och personalen kunnat konstatera att det varit mycket lugnare på spökfronten. Kanhända finns det ett samband.

Många människor har vistats i det här huset genom århundradena. Man har arbetat här, sökt vård eller ödmjukast bett om tak över huvudet. Nu är det åter ett hus öppet för övernattningsgäster, men i dag kommer gästerna lyckligtvis av en angenämare anledning. Kanske kan man prata med ett hus. Historien som samlats sig i väggarna ger ett mervärde och är en inspirerande upplevelse för den nutida besökaren. **KV**

Spökar det? Nej, det är bara fotografen som leker med sin skugga.